

УДК 159:351.754

Бондаренко В. В. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри вогневої та спеціальної фізичної підготовки навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Модель психологічної готовності працівника підрозділу патрульної поліції до службової діяльності

Проаналізовано підходи науковців до проблем професійної підготовки працівників правоохоронних органів. Висвітлено специфіку службової діяльності інспекторів патрульної поліції. З'ясовано сутність понять «модель» і «психологічна готовність». Встановлено вимоги до психологічної підготовленості правоохоронців. Розроблено модель психологічної готовності працівника патрульної поліції до ефективного виконання службової діяльності.

Ключові слова: модель, психологічна готовність, патрульна поліція, Національна поліція.

Кожна професійна діяльність передбачає певні вимоги до психологічної підготовленості працівників. Одні професії вимагають від виконавця уважності, інші – швидкої реакції на зміну обставин, гнучкості мислення тощо. Ці вимоги об'єктивно зумовлені змістом діяльності [1–3].

Професія поліцейського належить до професій, що визначаються суб'єкт-суб'єктною діяльністю. Така специфіка висуває підвищені вимоги до психологічної, фізичної підготовленості та потребує сформованості особистісних якостей працівників. У науковій літературі психологічну підготовку трактують як комплекс заходів, спрямованих на формування, підтримання та розвиток у працівників професійно важливих психологічних і морально-ділових якостей. За дослідженнями фахівців, у процесі психологічної підготовки здійснюють вплив на особу шляхом активізації її задатків і здібностей. Результатом підготовки має бути сформована психологічна готовність до ефективного виконання професійної діяльності [2; 3].

Професійна діяльність працівників підрозділів патрульної поліції передбачає низку особливостей, що спричиняють виникнення негативних емоційних станів і порушень перебігу психічних процесів. До таких особливостей, зокрема, належать: постійні контакти з різними категоріями громадян, особами, які перебувають під дією алкоголю та наркотичних речовин, психічно хворими; наявність конфліктних ситуацій, учасником яких стає патрульний. Щільний робочий графік, тривалі зміни (12–15 год і довше), значна кількість викликів (у великих містах), робота в нічний час, постійна зосередженість під час виконання службових завдань призводять до хронічної фізичної та психічної втоми.

Важливе значення психологічної підготовки працівників поліції обґрунтовано в дослідженнях В. Г. Андросюка, Д. О. Александро́ва, В. І. Барка, Я. Г. Бондаренка, Л. В. Ваврика, Ю. Б. Ірхіна, Л. І. Казміренка, М. Н. Курка, А. В. Медведєва, В. І. Пліска, Р. Т. Сімка та ін. [2–8]. Науковці зауважують, що професійна діяльність правоохоронців відбувається у складних, інколи навіть екстремальних умовах. Це вимагає, паралельно з якісним доборо́м, постійного вдосконалення методик і технологій навчання працівників відповідно до потреб сучасності.

Реформування правоохоронної сфери, нова концепція діяльності поліції, розширення кола завдань і функцій патрульної поліції актуалізують подальші наукові дослідження й пошук шляхів удосконалення системи службової підготовки правоохоронців.

За дослідженнями науковців, удосконалення процесу підготовки фахівців потребує формування образу «ідеального» працівника [7; 8]. У цьому контексті А. М. Столяренко стверджує, що без розроблення цілісного, системного образу (психологічної моделі) досліджуваної реальності та її взаємодії з іншими неможливо зрозуміти правильно юридико-психологічні факти, закономірності й механізми та розробити дієві практичні рекомендації [7].

Одним із напрямів підвищення ефективності професійного навчання, формування стресостійкості працівників патрульної поліції є розроблення моделі психологічної готовності, яка надасть можливість відобразити сукупність необхідних складових для якісного виконання службової діяльності, передусім – у стресових ситуаціях, і допоможе здійснювати пошук новітніх методик розвитку необхідних якостей.

Мета цієї статті – обґрунтувати та розробити модель психологічної готовності працівників підрозділів патрульної поліції до ефективного здійснення службової діяльності.

У психолого-педагогічній літературі поширеним є термін «модель фахівця» [8; 9], що пов'язано зі створенням різних моделей, спрямованих на унаочнення сутнісних характеристик майбутньої професійної діяльності й ефективної підготовки до неї. Модель визначає, до виконання яких функцій має бути придатний майбутній фахівець і якими якостями володіти.

Модель у теорії пізнання – це штучно створений об'єкт у вигляді схеми, креслення математичних знаків, формул тощо, який є аналогом, заміником досліджуваного об'єкта, відтворює в простішому, зменшеному вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки між його елементами [8]. Тобто моделлю вважають таку систему, що мисленнєво уявляється або реалізується матеріально, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна замінити його. Водночас модель не є аналогом предмета, вона відтворює у визначеному масштабі лише деякі його властивості, завжди є спрощенням оригіналу. Моделювання педагогічних процесів має найрізноманітніші форми та є балансом, взаємодоповненням, єдністю кількісного та якісного аналізу. На думку О. П. Мещанінова, цей процес взаємодоповнення та взаємозбагачення є нескінченним [10].

Розроблення моделі психологічної готовності працівника підрозділу патрульної поліції передбачає, насамперед, з'ясування сутності цього поняття. Аналіз спеціальної літератури дає підстави констатувати, що психологічну готовність до здійснення службової діяльності науковці визначають як «ієрархічно організовану систему професійно важливих індивідуально-психологічних якостей особистості, яка одержала необхідні професійні знання, уміння й навички, що виявляється в стані оптимальної змобілізованості на виконання професійних завдань» [2–6; 8].

На думку Г. Х. Яворської [8], для досягнення стану психологічної готовності необхідними є спеціальні тренувальні методи, що розвивають швидкість мислення, актуалізують попередній досвід для успішних дій в умовах браку інформації, формують здатність переміщення уваги з однієї настанови на іншу, до прогнозування. Корисно відпрацьовувати можливі варіанти дій під час виникнення нетипових ситуацій, адже

навички та професійний досвід певною мірою компенсують брак деяких функцій.

Стан психологічної готовності є виявом сукупності інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових аспектів психіки людини в їхньому співвідношенні із зовнішніми умовами й майбутніми завданнями [4; 8; 11]. Крім готовності як психічного стану, виявляється також готовність як стійка характеристика особистості, яку називають підготовленістю, тривалою або стійкою готовністю. Будучи завчасно сформованою, ця готовність стає передумовою успішної діяльності. У загальному вигляді тривала готовність є структурою, що передбачає: 1) позитивне ставлення до виду діяльності, професії; 2) риси характеру, здатності, темперамент, мотивацію; 3) адекватні вимоги діяльності, необхідні знання, навички, уміння; 4) стійкі професійно важливі особливості сприймання, уваги, мислення, емоційних і вольових процесів. На відміну від стану тимчасової готовності, що відображає особливості й вимоги майбутньої діяльності, тривала готовність – це стійка система професійно важливих якостей особистості (позитивне ставлення до професії, організованість, уважність, самовладання тощо), її досвід, знання, навички, уміння, необхідні для успішної діяльності в складних ситуаціях.

Тимчасова і тривала готовність знаходяться в єдності. Тимчасова готовність формує довгострокову готовність, що підвищує її дієвість. Виникнення готовності як стану залежить від довгострокової готовності, визначає її продуктивність. Обидва види готовності ефективно реалізуються за умови доцільного керування й самоврядування, впливу на свідомість і підсвідомість, тобто під час цілеспрямованої професійної підготовки [4].

На думку О. М. Клімової [12], важливе значення у психологічній підготовці правоохоронців має формування вмінь стримувати свої емоції, розрізняти емоції інших людей, озброюватися знаннями особливостей невербальної поведінки, уміннями діагностувати неправду, адекватно сприймати повсякденні стреси тощо. Сучасним ефективним напрямом практичної і теоретичної психології, який можна використати під час підготовки працівників правоохоронних органів, є нейролінгвістичне програмування, яке вивчає функціонування людського мислення, мовлення та поведінки. Значення його

полягає в тому, що на підґрунті набутих знань працівнику буде простіше розпізнати неправду в поведінці людини.

Про важливість емоційної складової психологічної готовності працівників правоохоронних органів до складних умов діяльності також зауважує Я. Г. Бондаренко [4]. Успішність налагодження контакту, ефективність виконання службових завдань істотно залежать від позитивного емоційного стану під час виконання службових обов'язків. Автор зазначає: «Якими адекватними не були б мотивація та висока фізична підготовленість працівника ОВС, якщо в ситуації стресу він не зможе впоратися зі своїми емоціями, у нього немає навичок оптимізації психічного стану в разі виникнення напруження, навряд чи він матиме можливість професійно виконати свої службові обов'язки». Дослідник переконаний, що формування стану готовності слухачів курсів первинної професійної підготовки до професійної діяльності слід здійснювати у формі цілеспрямованої психолого-педагогічної підготовки. Вона передбачає засвоєння комплексу спеціальних професійних знань, умінь, навичок і розвитку необхідних особистісних якостей [4]. Для визначення рівня психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності вчений рекомендує проводити діагностику у вигляді анкетування, а отримані на етапі діагностики дані використовувати для обрання оптимального методу формування у слухачів стану психологічної готовності до професійної діяльності.

Ураховуючи особливості професійної діяльності працівників підрозділів патрульної поліції, стан психологічної готовності до ефективного виконання службової діяльності слід визначати як комплекс взаємопов'язаних складових, що охоплює загальні та професійні знання, спеціальні вміння, навички та розвинені професійно важливі якості (рис. 1). Пройшовши курси первинної професійної підготовки, інспектор патрульної поліції повинен володіти сукупністю знань у галузі права, психології, тактичної та вогневої підготовок.

Життєво необхідною є сформованість у працівників патрульної поліції умінь і навичок застосування прийомів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї; умінь керувати автомобілем в екстремальних умовах, швидко і якісно опрацьовувати службову документацію, навичок роботи з

базами даних, ведення радіозв'язку та відеофіксації під час патрулювання, надання домедичної допомоги тощо.

Опитування працівників поліції дають підстави стверджувати, що ефективніше вирішують службові ситуації працівники зі сформованими навичками психологічного впливу на правопорушника й уміннями переконати дотримуватися вимог закону. В умовах контакту з правопорушником важливе значення має впевнена поведінка працівника.

Невід'ємною складовою досягнення стану психологічної готовності до здійснення службової діяльності є достатній рівень розвитку професійно важливих якостей. Це психофізіологічні, психологічні характеристики особистості, її здібності та здатності, що формуються, розвиваються у процесі професійної підготовки й діяльності та є запорукою їх успішності.

Рис. 1. Модель психологічної готовності працівників патрульної поліції до службової діяльності

Професійно важливими якостями працівників патрульної поліції є: вольові, особистісні, комунікативні, фізичні якості, психічні пізнавальні процеси (швидкість мислення, увага, пам'ять) та емоційна стійкість.

Доведено, що виконання службових обов'язків працівниками поліції, передусім в екстремальних ситуаціях, пов'язане з виявами вольових актів [2]. Способи здійснення вольових актів у різних людей індивідуально-своєрідні. Набувши визначеності та стійкості, вони перетворюються на характерні вольові якості особистості. У психологічній літературі вольові якості визначають як порівняно стійкі, не залежні від конкретної ситуації психічні утворення, що засвідчують досягнутий особою рівень свідомої регуляції поведінки, її влади над собою [9]. Важливими вольовими якостями для працівників патрульної поліції є: рішучість, ініціативність, сміливість, цілеспрямованість, принциповість, витримка. Вияв цих якостей в умовах професійної діяльності допомагає ефективніше виконувати службові завдання, доводити розпочату справу до логічного завершення.

Достатній рівень розвитку фізичних якостей (швидкості, сили, витривалості, спритності, гнучкості) сприяє швидкій адаптації працівників до умов службової діяльності та надає перевагу під час силового протистояння, переслідування, затримання правопорушників.

Налагодженню ефективної комунікації з потерпілими, підозрюваними та заявниками допомагають сформовані особистісні (дисциплінованість, відповідальність, толерантність, тактовність, доброзичливість тощо) та комунікативні якості: контактність, відкритість, емпатія, уміння слухати, культура спілкування тощо.

Уміння здійснювати психологічний вплив на особу для досягнення професійних цілей є однією з важливих складових ефективної професійної комунікації. За дослідженнями Л. В. Герман [13], здійснення психологічного впливу передбачає не лише правильний вибір прийомів і методів, а й визначення цілей, завдань і змісту впливу у процесі безпосереднього спілкування. Учена зауважує, що необхідними є знання закономірностей засвоєння людиною інформації, особливостей її сприймання в процесі спілкування, факторів, що впливають на активізацію засвоєння інформації, перебіг мислення та вплив емоційних процесів на мисленнєву діяльність.

Важливість сформованої у правоохоронців емоційної стійкості пов'язана з постійною наявністю конфліктних ситуацій, які виникають під час виконання службових обов'язків. Емоційну стійкість вважають однією з найважливіших детермінант успішності життєдіяльності людини загалом, складовою «емоційного інтелекту», що забезпечує підтримання доброзичливих стосунків. Вона зумовлює здатність працівника регулювати власні емоції, долати стан підвищеного емоційного збудження під час виконання складної діяльності. Емоційну стійкість також трактують і як особливість темпераменту людини, що дає змогу виконувати цільові завдання завдяки оптимальному використанню резервів нервово-психічної емоційної енергії [9].

Емоційна стійкість формується в процесі адаптації людини до екстремальних умов діяльності [11]. Саме тому вона може бути однією з тих інтегративних психологічних характеристик, що визначає адекватність чи неадекватність поведінки працівника в складних умовах життєдіяльності та підлягає трансформації під впливом останніх. Її забезпечує низка фізіологічних, особистісних і соціальних чинників, це своєрідний фундамент професійної готовності правоохоронців до виконання дій в екстремальних умовах оперативно-службової діяльності [5].

Вагоме значення для працівників патрульної поліції мають психічні пізнавальні процеси: загострення уваги, спроможність до її швидкого переключення, висока чутливість зорового і слухового аналізаторів, швидкість мислення, пам'ять тощо. Належне функціонування психічних процесів допомагає якісно здійснювати патрулювання, оперативно опрацьовувати отримані дані, утримувати в пам'яті необхідну службову інформацію тощо.

Визначальну роль в спонуканні працівника до якісного виконання службових обов'язків відіграє мотивація. Проведені дослідження дають підстави стверджувати, що позитивна мотивація особи залежить не лише від умов праці, відносин у колективі, матеріально-технічного та грошового забезпечення, а й від мотивів, які сприяли вибору професії, гуманістичних життєвих настанов, професійної спрямованості, відчуття професійного обов'язку.

Досягати позитивних результатів службової діяльності мають змогу працівники патрульної поліції з різним рівнем підготовленості завдяки використанню індивідуального стилю

діяльності. Кожен працівник застосовує сукупність індивідуальних прийомів і способів дій, доцільних для досягнення успішного результату. Індивідуальний стиль діяльності поступово формується протягом усього періоду служби. Працівник обирає й удосконалює такі прийоми і способи виконання дій, які найбільше відповідають його темпераменту й рівню підготовленості.

Отже, визначено комплекс складових психологічної готовності працівників підрозділів патрульної поліції до професійної діяльності. Розроблено модель психологічної готовності працівників до ефективного здійснення службової діяльності. Встановлено, що лише за умов достатньої мотивації, оволодіння загальними, професійними знаннями, розвитку професійно важливих якостей і сформованості спеціальних умінь та навичок працівник патрульної поліції матиме змогу виконувати службові завдання на належному професійному рівні.

Перспективним напрямом дослідження є розроблення інтеграційної моделі професійної готовності працівника підрозділу патрульної поліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Башкатов Є. Г. Психологічна підготовка до дій в екстремальних умовах / Є. Г. Башкатов, О. В. Кравченко, Н. Ю. Тробюк // Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). – Харків, 2015. – С. 19–22.

2. Андросюк В. Г. Які якості вимагаються від працівника міліції: методологічні засади розробки професіограм та кваліфікованих характеристик / В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко, Г. О. Юхновець // Науковий вісник Української академії внутрішніх справ. – 1996. – № 1. – С. 105–116.

3. Александров Д. О. Психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності працівників міліції. Професійна психологічна підготовка працівників оперативних підрозділів : навч.-метод. посіб. / Д. О. Александров, В. Г. Андросюк. – Київ : НАВСУ, 2003. – 183 с.

4. Бондаренко Я. Г. Формування психологічної готовності працівників ОВС до дій в екстремальних умовах / Я. Г. Бондаренко, М. О. Котелюх, О. В. Петленко // Право і безпека. – 2015. – № 1 (56). – С. 91–96.

5. Левенець О. А. Принципи розвитку психологічної стійкості працівників ОВС при виконанні професійної діяльності у

ризиконебезпечних ситуаціях / О. А. Левенець // *Юридична психологія та педагогіка*. – 2014. – № 1 (15). – С. 135–145.

6. Сімко Р. Т. Психологічна підготовка і готовність працівників патрульно-постової служби міліції до професійної діяльності / Р. Т. Сімко // *Проблеми сучасної психології*. – 2011. – Вип. 12. – С. 777–786.

7. Столяренко А. М. Экстремальная психопедагогика : учеб. пособие для вузов / А. М. Столяренко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 607 с.

8. Яворська Г. Х. Професійна готовність до дій в нетипових ситуаціях у працівників особового складу спеціального підрозділу ОВС України / Г. Х. Яворська, В. Є. Рудницький // *Наука і освіта*. – 2013. – № 1–2. – С. 241–244.

9. Степанов О. М. Основы психологии і педагогіки : навч. посіб. / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. – 3-тє вид., доповн. – Київ : Академвидав, 2012. – 528 с.

10. Мещанінов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: теорія і методика : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Мещанінов Олександр Павлович. – Київ, 2005. – 40 с.

11. Швець Д. В. Психічна стійкість працівника поліції як основа готовності до службової діяльності в екстремальних ситуаціях / Д. В. Швець // *Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30 берез. 2017 р.)*. – Харків : ХНУВС, 2017. – С. 226–228.

12. Климова Е. Н. Использование средств нейролингвистического программирования в профессиональной подготовке сотрудников силовых структур / Е. Н. Климова // *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф.* – Могилев : Могилев. ин-т МВД, 2014. – С. 358–363.

13. Герман Л. В. Значущість психологічної складової у професійній підготовці правоохоронців [Електронний ресурс] / Л. В. Герман // *Психологія: реальність і перспективи*. – 2015. – Вип. 4. – С. 60–63. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2015_4_18. – Назва з екрана.

REFERENCES

1. Bashkatov, Ye.H., Kravchenko, O.V., & Trobiuk, N.Yu. (2015). *Psykholohichna pidhotovka do dii v ekstremalnykh umovakh* [Psychological preparation for actions in extreme conditions]. *Shliakhy pokrashchennia systemy profesiinoi pidhotovky pravookhorontsiv do dii v ekstremalnykh umovakh, Ways to improve the system of training law enforcement officers for action in extreme conditions*: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference. (pp. 19-22). Kharkiv [in Ukrainian].
2. Androsiuk, V.H., Kazmirenko, L.I., & Yukhnovets, H.O. (1996). Yaki yakosti vymahaiutsia vid pratsivnyka militsii: metodolohichni zasady rozrobky profesiohram ta kvalifikovanykh kharakterystyk [What qualities are required from a police officer: methodological principles for the development of professioniograms and qualified characteristics]. *Naukovyi visnyk Ukrainskoi akademii vnutrishnikh sprav, Scientific Journal of the Ukrainian Academy of Internal Affairs* 1, 105-116. [in Ukrainian].
3. Aleksandrov, D.O., & Androsiuk, V.H. (2003). *Psykholohichne zabezpechennia operatyvno-sluzhbovoi diialnosti pratsivnykiv militsii. Profesiina psykholohichna pidhotovka pratsivnykiv operatyvnykh pidrozdiliv* [Psychological support of operational and service activities of police officers. Professional psychological training of employees of operational units]. Kyiv: NAVSU [in Ukrainian].
4. Bondarenko, Ya.H., Koteliukh, M.O., & Petlenko, O.V. (2015). Formuvannia psikhologichnoi hotovnosti pratsivnykiv OVS do dii v ekstremalnykh umovakh [Formation of psychological readiness of officers of the ATS for actions in extreme conditions]. *Pravo i bezpeka, Right and safety*, 1(56), 91-96 [in Ukrainian].
5. Levenets, O.A. (2014). Pryntsypy rozvytku psykholohichnoi stiikosti pratsivnykiv OVS pry vykonanni profesiinoi diialnosti u ryzykonebezpechnykh sytuatsiiakh [Principles of Development of Psychological Stability of ATS Workers in Performing Professional Activities in Risk-Safe Situations]. *Yurydychna psykholohiia ta pedahohika, Legal psychology and pedagogy*, 1(15), 135-145 [in Ukrainian].
6. Simko, R.T. (2011). Psykholohichna pidhotovka i hotovnist pratsivnykiv patrolno-postovoi sluzhby militsii do profesiinoi diialnosti [Psychological training and readiness of the police officers to professional activities]. *Problemy suchasnoi psykholohii, Problems of modern psychology*, 12, 777-786 [in Ukrainian].
7. Stoliarenko, A.M. (2002). *Ekstremalnaia psihopedagogika* [Extreme psychoedagogy]. Moscow: YuNITI-DANA [in Russian].
8. Yavorska, H.H., & Rudnytska, V.Ye. (2013). Profesiina hotovnist do dii v netyповykh sytuatsiiakh u pratsivnykiv osobovoho skladu spetsialnogo pidrozdilu OVS Ukrainy [Professional readiness for actions in the atypical situations of personnel of the special unit of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Nauka i osvita, Science and education*, 1-2, 241-244 [in Ukrainian].
9. Stepanov, O.M., & Fitsuula, M.M. (2012). *Osnovy psykholohii i pedahohiky* [Fundamentals of psychology and pedagogy] (3th ed., rev.). Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
10. Meshchaninov, O.P. (2005). Suchasni modeli rozvytku universytetskoï osvity v Ukraini: teoriia i metodyka [Modern Models of the Development of University Education in Ukraine: Theory and Methodology]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
11. Shvets, D.V. (2017). Psykhychna stiikist pratsivnyka politsii yak osnova hotovnosti do sluzhbovoi diialnosti v ekstremalnykh sytuatsiiakh [Mental sustainability of the police officer as a basis for readiness for service in extreme situations]. *Osobystist, suspilstvo, zakon: psykholohichni problemy ta shliakhy ikh rozviazannia*:

Proceedings of the International Scientific and Practical Conference. (pp. 226-228). Kharkiv: KHUVS [in Ukrainian].

12. Klimova, E.N. (2014). Ispolzovanie sredstv neirolingvisticheskogo programirovaniia v professionalnoi podgotovke sotrudnikov silovyh struktur [The use of the means of neurolinguistic programming in the professional training of law enforcement personnel]. Aktualnye problemy ognevoi, taktiko-specialnoi i professionalno-prikladnoi fizicheskoi podgotovki, Actual problems of fire, tactical-special and professionally-applied physical training: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference. (pp. 358-363). Mogilev: Mogilev. in-t MVD [in Russian].

13. Herman, L.V. (2015). Znachushchist psykholohichnoi skladovoi u profesiinii pidhotovtsi pravookhorontsiv [The significance of the psychological component in the training of law enforcement officers]. *Psykholohiia: realnist i perspektvy, Psychology: Reality and Perspectives*, 4, 60–63. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2015_4_18 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 12.10.2017
